

véletlenül a Nobel-díjjal találkozol, mondd, hogy tiszteltetem". Tóth Lászlónak ugyancsak *Útavaló* c. előhangjában pedig ezeket találjuk: „Eredj kis könyv!... Menjetek versek... Ha összejöttök a Hír istenével... Mondjátok néki: ...szépen — tisztetem“. — Kosztolányi *Vénasszonyok nyarán* c. versének kezdő sorai: „Az ég törékeny, lágy üveg most, A napra tartjuk sárga arcunk“; Tóth Lászlónak is van *Vénasszonyok nyara* c. darabja: „És én a tűnő, hervadt nyár felé Fordítom sápadt, könnyes arcomat!“ Nála ezek befejező sorai a versnek.

Amit szerzőnk világfiás költői testtartásáról mondtam, talán *Bál előtt* c. versének első stanzája példázhatja legjobban:

Kemény ingmellem megragyog fe-
[héren, —
Még az árnyék is fölesillog, ha rá-
[hull —
Könnyű habos fehér selyemmellé-
[nyem
Három aranyos antik gombra zárul,
A kihajtás fakó selymén szerényen
Halvány krizantém nyíl gomblyuk-
[virágul —
Karesún símul rám a fekete frakk...
Te víg este! Már régen vártalak!...

Ime: a mai Anyégin, akinek gomblyukdíszre valamelyest Kosztolányira emlékeztet. („Hervadt krizantém gomblyukunkban“: a fön-
tebb idézett Kosztolányi-versben.)

Egyelőre nyelvben is, mondani-
valóban is főként ez a túlságos báli kikészítettség az, ami hátráltatja költőnk finom ingeniumának egyé-
nibb kibontakozását. Ehhez az volna az első lépés, hogy feláldozza rou-
tine-jának azt a hányadát, mely in-
kább torlaszta, semmint küszöbe az önmagunkhoz vezető útnak.

Rédey Tivadar.

Nagy József könyve a mai filo-
zófia főirányairól. Nem könnyű fel-
adat a modern bölcselkedés főbb
áramlatairól egységes képet alkotni.
Korunk sokszor emlegetett világ-
nézeti anarchiája alig engedi meg,
hogy valamely egységből származ-
tassuk a mai filozófusok szerteágazó
tanításait. Még inkább bonyolítja a
helyzetet, hogy napjaink filozófiai
irányai voltaképpen híjával vannak
minden mélyebb eredetiségnek:

többé-kevésbé öntudatosan felújí-
tott régi gondolatáramlatok, melyek
nagyreszt már a görög filozófiában
földerültek. Ez nem baj, abban az
esetben, ha ez ama céltudatos törek-
vést szolgálja, hogy a régiek nagy
gondolatkinceseit kiaknázzuk s arra
építsünk tovább; de annál inkább
megnehezítik az ily jelenségek a
bölcseztörténetíró feladatát, ha
történelmi öntudatlansággal páro-
sulva az eredetiség igényével lép-
nek föl. Ilyenkor igazán nem tud-
juk, hogy miképpen értékeljük az ily
filozofémát s miképpen illesszük azt
be az emberi gondolkodás nagy fo-
lyamatába.

Nagy József azt a szerencsés utat
választotta, hogy korunk szellemé-
nek analizéséből indul ki. Ebből me-
ríti amaz osztályozást, mely szerint
előbb „az élet filozófusait“ tárgyalja,
nevezetesen Nietzsche, Guyau és
Bergson tanításait. Rendkívül plaszt-
ikus és találó képet nyújt e három
gondolkodóról: jól látja meg böl-
cseletükben a hasonló vonásokat, de
a mélységes különbségeket is. Kri-
kája mélyreható, mellyel egyoldalú-
ságaikat feltárja. Szerencsésnek
mondható az is, hogy mintegy füg-
gelékképpen Simnelt és Dnésetet is
ebben a fejezetben tárgyalja: az
előbbinél ismeretanyagunk töredé-
kességének hangsúlyozása, az utób-
binál az élet autonómiájának tana
az a gondolat, mely igazolja az osz-
tályozást.

A következő fejezet, mely „A po-
zitivizmus“ címet viseli, már logi-
kailag kevésbé egységes. A „szo-
ciologizmus“ (E. Durkheim), az
„oekonomia elvének“ képviselői (E.
Mach, Avenarius, Ostwald), s a
„pragmatizmus“ hirdetői (F. C.
Schiller, W. James) kétségtelenül e
fejezetbe tartoznak. A „fakcioniz-
mus“ (Vailinger) s Dilthey „histo-
rizmusa“ is valóban a pozitívizmti-
kus eszmevilág szülőttei, de már
Wundt nagyvonalú metafizikai szin-
tézise bajosan állítható a pozitívista
gondolkodás termékei közé, hiszen
inkább tiltakozás ez utóbbiak ellen;
helye inkább az „élet“ filozófusai
között lett volna. De e beosztásnak
nem szabad kellesztését nagyobb fon-
tosságot tulajdonítanunk; bármily
cím alatt tárgyalja is Nagy József
az egyes gondolkodókat, egyaránt
gyönyörködtet bennünket világos és
velős ismertetésével éppúgy, mint

objektív és higgadt kritikájával. Ez utóbbinál legföljebb az nyugtalanít bennünket, hogy nem látjuk magának a szerzőnek álláspontját. E szempontból némi szkepticizmust érzünk szavain, ami az olvasóban könnyen a filozófiai gondolkodás sikerébe vetett bizalmát nemhogy növelné, sőt inkább talán csökkenti. *Boutroux* és *Poincaré* tanításában is, „A természettudomány kritikája” című fejezetben, inkább a negatívumot látja, ami különösen az előbbi gondolkodóra nézve nem teljesen megfelelő.

Rendkívül sikerült a mű utolsó fejezete, mely „Az idealizmus ébredését” tárgyalja. Mély megértéssel ismerteti és bírálja mind az új kantianusok (*Coten*, *Natorp*, *Casserer*), mind az „értékfilozófia” úttörőit (*Lotze*, *Windelband*, *Münsterberg*, *Riekert*), valamint a „modern platonizmus” gondolatvilágát. A magyar filozófiát is nagy szeretettel méltatja, bár sajnosan nélkülözzük *Böhm Károly* tanításának ismertetését, aki különösen mint a modern értékelméletnek a külföldet is megelőző úttörője érdemelt volna meg beható méltatást. De *Nagy József* könyve így is igaz gyönyörűségére és okulására fog szolgálni közönségünknek. Szerzője e művében is az emberi gondolat elsőrendű történetírójának bizonyul, ki szerencsés kézzel oldja meg azt a problémát, miképen lehet az emberi bölcselkedés historikusának magyarázata teljesen objektív és mégis erősen egyéni és elmemozdító.

Pauler Ákos.

Debreczeny Lili: Fáról szakítottam. Az első pillanatra kedve támadna az embernek, hogy olvasatlanul vesse félre ezt a kis verseskötetet, de ha rászánja magát az elolvasására, nem sajnálja az időt, amelyet vele töltött. Első pillanatra csak a nagyot akarás, a formai szertelenségek, feltűnőségek görcsös keresése ötlik szemünkbe. A szerző *Pegazusa* olyan mesebeli szárnyakkal bír, hogy képzeletünk paripáját hiába sarkantyúzzuk habosra, néhol még csak nyomába sem ér amannak. A képtelen vágatásnak természetesen sok a veszedelme; egy kis gödör is elég kelepce neki, amint nem egyszer tapasztalhatjuk is ebben a kötetben.

A formai szertelenségek alatt azonban egy mélyérzésű, az élet harcában lázadó, a csapások alatt vergődő és vonagló női szívet találunk, amely nem látja még a harc végét, nem ismeri a célját. Csak harcra az étellel és önmagával. Ez a harc érthetővé teszi ugyan némiképp a formai szertelenségeket, de elfogadhatóvá nem. Ha majd a harcban nyugalom áll be, vagy a meggyötört lélek az „alázat kebelére” menekül: szerencsésebben megtalálhatja megnyilatkozása formáit a női egyéniségnek inkább megfelelő terenumon. A kötetben elszórva nagyon szép sorokat s értékes költeményeket találunk. Meg vagyunk győződve róla, hogy ha majd a vívódó, forrongó szív viharja kissé elcsitul, a szertelenségek vadonából az életcélt vezető fénye mellett egy nyugalmas tisztásra fog érkezni s ott rátalál arra a fára, amelyről sokkal nemesebb, értékesebb gyümölcsöket szakíthat s fog is szakítani.

— *mp.* —

Tisza-évkönyv 1923-ra. A *Tisza István Emlékbizottság* kiadásában megjelenő *Tisza-évkönyv* az 1923-ik évre az előzőknél vastkosabb kötetben jelent meg. *Berzeviczy Albert* előszava után *Vargha Zoltán* „Gróf *Tisza István* ősfája” című alapos, szép tanulmányában a *Ribot*-féle elmélet alapján igyekszik *Tisza* lelki alkatát megmagyarázni. *Réz Mihály* szintén *Tisza* lelkének néhány vonásával foglalkozik s jellemének egész rendszerét mélyrehatóan elemelve, érdekes gondolatmenettel világít rá a nagy férfiú egy meglepő gyöngéjére: fogyatékos emberismeretére. *Rózsavölgyi László* naplója *Tisza* haretéri szerepléséről mond el néhány közvetlen, meleghangú részletet, de második felében megajzolja az olasz front felbomlásának ijesztő képét is. *Vadász Lipót*, *B. Roszner Ervin* és *Szász Károly* emlékbeszédei mellett *Pekár Gyula* *Tisza* utolsó napjairól számol be. A kötet hátralevő részét az 1921-ik évi teljes *Tisza-repertorium* foglalja el, melyet *Nagy Miklós* állított össze aprólékos gondallal.

— *rt.*

Sík Sándor. A katolikus vallásos líra a XIX. században kapja meg a maga forma-alkotóit. Költői motívumok hagyománya szempontjából